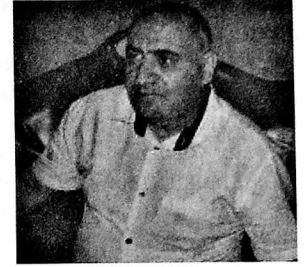

MUSİQİ QÜDRƏTDƏN GƏLMƏDİ...

(və yaxud gözümlə gördüklərim...)

Vahid Məhərrəmov

Musiqi mən deyərdim ki, könül dünyamızın yaraşığı bər-bəzəyi, bəlkə də həyatı dərk etməyin ən asan və qısa yolu - uluların, müdriklərin və ariflərin yoludur. Bir-birindən gözəl musiqiləri dinlədikcə xəyallar bizi həyat dənizinin əlçatmaz, ünyetməz dərinliklərinə aparıb çıxarır. Bu dəniz sahilsizdir, bitib-tükənməyəcək qədər ucsuz-bucaqsız və sonsuzdur...

Musiqilə ölümdən dönəcəklərinə ümid edənlər...

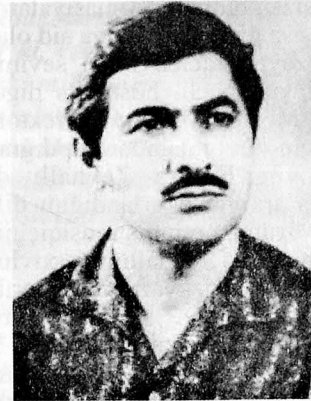
Elə duyumlu insanlar var ki, dünyadan köçəcəklərini əvvəlcədən hiss edərək sanki bir anlıq da olsa, ilkinliyinə - uşaqlığına, körpəliyinə, ana laylaları ilə dolub-daşan günlərinə qayıtmaq istəyirlər. Hətta musiqi sədaləri altında dəfn olunmaqlarını vəsiyyəət edənlər də az deyil. Onlar musiqinin səsinə, ecaskar təsirindən yenidən həyata qayıdacaqlarına ümid bəsləyirlər. Belə insanlar ömürlərinin son anlarında tibbdən, həkimdən, bir sözlə, hər şeydən və hər yerdən əllərini üzəndən sonra musiqiyə tapınır, ona sığınıb ətəyindən tutaraq sanki möcüzə baş verəcəyinə inanırlar. Amma təəssüf ki, həyatda hər şey istəklərimizin hökmünə tabe olmur, arzularımıza boyun əymir. Görünür ki, bizdən asılı olmayan elə proseslər var ki, onlar heç nəyə, heç kəsə məhəl qoymadan öz axarı ilə inkişaf edir. Biz isə yalnız bu hadisələrin bəzən seyirçisi oluruq, bəzən də iştirakçısına çevrilirik...

Böyük şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin muğamlarımıza həsr etdiyi və zamana sinə gərərək həmişə sevilə-sevilə oxunan, oxunduqca da zövqləri oxşayan, daim yaddaşları itiləyib korşalmağa qoymayan “Muğam” poemasının kövrəklik köynəyinə bürünmüş hissələri də var.

Diqqətimizi özünə çəkən həmin misraları oxuduqca sanki bunlar insan ömrünün son akkordları, axırncı pıçıltıları, sonuncu çırpıntıları kimi səslənir. Bu pıçıltılar, bu çırpıntılar bizi düşüncələr aləminə, fikir dünyasına istiqamətləndirir. Şair vəsiyyəət edir:

**...Dəfn edin siz məni Zabul-Segahın mayəsinə
Deyirəm, bəlkə məni bir gün oyandırdı muğam.**

Ömrünün gənc yaşlarında, hələ heç doyunca kam almadığı həyatdan köçmüş, şair Əli Kərim də ölümündən üç gün əvvəl yazdığı “Vəsiyyəət” şeirində musiqi sədaləri altında dəfn olunmağını istəmişdi. Onun öz doğmalarından indi də çox qərribə səslənən belə xahişi olub:

**Tabutuma
Bir az kağız qoyun,
Bir dənə də qələm,
Hayıf bu yaşda,
heç nə,
heç nə deməmişəm.**

**Dostlar
İşdi,
İmkan olsa
Bir dənə də mahnı çaldırsınlar.
Şeirlə mahnının möcüzəsiylə
Ayılmağa
Çox dəli bir ümidim var.**

Sanki möcüzə baş verəcəyini zənn edən yaxın dostları, doğmaları onun vəsiyyətini yerinə yetirərək tabutuna qələm və kağız qoyublar. Şairi də musiqi sədaları altında, göz yaşları içində məzara endiriblər. Şeir də oxunub, mahnı da səslənib, amma qeyri-adi bir hadisə baş verməyib. Gözləntilər, möcüzələr ümidləri doğrultmayıb, arzular çiçək açmayıb, istəklərin üstünə gün işığı düşməyib. Nə qədər qüdrətli, qüvvətli olsa da, musiqinin Əli Kərim kimi cavan, istedadlı bir şairi dirildib ölümün əlindən almağa gücü çatmayıb...

Yer üzünün müxtəlif ölkələrində yaşayan bəzi millətlər də dünyasını dəyişən əzizlərini musiqi sədaları altında torpağa tapşıırırlar. Musiqi ilə yaşayıb nəfəs alan insanlar doğmalarıyla da, yaşadığı həyatla da elə musiqiyə vidalaşırlar. Yəqin ki, bu işdə, bu adətdə nə isə hələ də bizə bəlli olmayan, sirrini açma bilmədiyimiz bir hikmət, yaxud gizli rəmzlər, mənalar gizləni. Görmüşəm ki, insanlar həyatlarının həm ən ağır saatlarında, həm də ən xoş günlərində musiqiyə tapınır, ağrı-acılarını unutmaq, sevinclərini bölüşmək üçün ona sığınır, ondan kömək umurlar.

Təbiətin səs çələri

Kim nə bilir, bəlkə də elə kainatımız səsdən, musiqidən yaranıb. Əgər belədirsə, deməli, insan yaranmamışdan da əvvəl yer üzündə səs olub. Küləyin səsi, dalğaların pıçılması, buludlardan aram-aram çisələnən damcılardan çırpıntısı. Təbiət daim bu və ya digər rıtmik səslərlə baş-başa olub, üz-üzə qalıb. Hələ danışa bilməyən insanlar da dünyanın körpəlik dövründə fikirlərini bir-birlərinə müxtəlif ahəngli səslərlə, işarələrlə, rəmzlərlə bildiriblər. Deməli, səslər həyatın yaranışı ilə yaşiddir, dünyanın özü qədər qədimdir. Zaman keçdikcə isə yavaş-yavaş sözlər yaranıb. Səsə söz də qatılıb. Səs daha da zənginləşib, dada-tama gələrkə şirənlişib. Sonra da səslərin və sözlərin birliyini ifadə edən mahnılar bəstələnib, musiqilər qanadlanıb. Dinlədiyimiz musiqi də günümüzə çatana qədər uzun bir yol keçib.

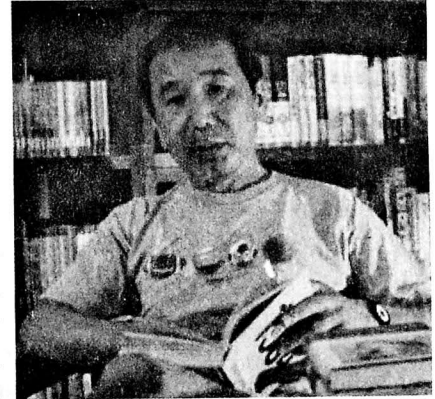
Təbiətdəki bütün canlıların, əşyaların öz səsi olduğunu kim bilmir ki?! Bu işin gözəllik yaradan tərəfi odur ki, eşitdiyimiz səslər bir-birindən fərqli və bənzərsizdir. Suyun şırıltısı, göyün gurultusu, yağışın yağması, çayların

səsi, yarpaqların bir-birinə söykənilə asta-asta pıçılması, dənizin dalğalanması... Hələ bura quşların, böcəklərin nəğməsinə də əlavə etsək yəqin ki, təbiətin səs çələri daha da əlvan olar...

Qəbləri titrədib ilhama gətirən musiqi

Mənbələri, qaynaqları verəqlədikcə öyrənirik ki, bəzi alimlər, yazıçılar və sənətkarlar musiqi dinləmədən yazıb-yarada bilmirlər. Sanki musiqi belə insanların yaradıcılıq ilhamını çəduraraq yazıb-yaratmağa ruhlandırır, əllərindən tutub yaradıcılıq dünyasının dərin qatlarına aparır. Musiqi qurub-yaradan insanların həyat yollarına işıq saçır, daim yanlarında olur. Deyilənə görə, böyük alim Eynşteyn hələ kiçik yaşlarından skripka çalmağa həvəs göstərib. Qısa müddət ərzində bu musiqi alətinin sirlərinə yiyələnib. Müəllimi onun istedadına, bacarığına heyran qaldığından dönə-dönə israr edərək deyib ki, o, mütləq musiqiçi olsun, bu yolu tutsun. Gələcək həyatını musiqi sənəti üstündə qursun. Ustadının bu təkidlərinə baxmayaraq, Eynşteyn fizika sahəsini seçir. Amma alim ömrü boyu sevimli skripkasından da uzaq düşmür. Ona sadıq qalaraq, həmişə yanında, əlinin altında saxlayır, dostlarının kiçik məclislərində çalıb onlara zövq verərmiş.

Kitab dükanlarında əsərlərinə növbə yaranan tanınmış yazıçı Haruki Murakami də sən demə, caz musiqisinin böyük həvəskarı imiş. Hətta o yaxınları ilə söhbətlərində deyirmiş ki, onu yazıçı edən caza aludəçiliyidir. Kim bilir, bəlkə də elə buna görədir yazıçının əsərləri maraqla qarşılır, asan oxunur. Ola bilər ki, ilk cəhdə Murakaminin əsərlərini oxumaq bir az yorucu görünsün, xüsusilə "Norveç meşəsi" romanını. Çünki yazıçı cümlələrinin arasına cazbandların, caz musiqiçilərinin adlarını səpələyib. Caz

musiqisinin böyük pərəstişkar olan Murakami əvvəllər caz-bar işlədirmiş. Elə həmin dövənlərdə də yazıçı olmağa qərar verir və hər axşam müştərilər gedəndən sonra qələm-kağıza sarılıb yazmağa başlayır. Elə o başlayan, bu başlayan, yazıçı o vaxtdan qələmi yerə qoymayıb. Caz musiqisinin təkənindən, mayasından dünya şöhrətli yazıçı - Haruki Murakami imzası tanınıb. Musiqidən zövq alan yazıçı bu gün də bir-birindən maraqlı əsərlər yazaraq oxucularını sevindirir. Onun bəzi romanlarının adları da elə musiqini ifadə edir. Məsələn, “Rəqs, rəqs, rəqs”, “Küləyin nəğməsinə dinlə” və sairə... Murakami öz əsərlərində çoxlarının bacarmadığını edərək sanki musiqi ilə əbədi yaradıcılığı qovuşdurur. Tanınmış yazıçı müsahibələrinin birində “Caz yaradıcılığını necə təsir göstərir?” sualına belə cavab verir: *“On üç-on dörd yaşından caz dinləyirəm. Musiqi böyük qüvvədir: akkordlar, melodiya, ritm kimi təsirlər mənim yaradıcılığımıza müsbət təsir göstərir. Mən musiqiçi olmaq istəyirdim, lakin alətlərdə ifanı bacarmadım və yazıçı oldum. Kitab yazmaq da musiqi ifa etmək kimidir. Əvvəl mövzunu çalırsan, sonra improvizə edirsən və nəticə mükəmməldir”*.

Əsərlərini oxuduqca görürük ki, Nobel mükafatı laureatı yazıçı Qao Xinqjian da, əgər belə demək mümkünsə, bütün həyatı və yaradıcılığı boyu musiqi ilə nəfəs alıb. Müsahibələrinin birində deyir: *- Hansı əsər üzərində işləməyimdən asılı olmayaraq, musiqinin müşayiəti ilə yazıram. Əvvəlcədən işin ruhuna uyğun musiqilər seçirəm. Çünki musiqi diqqətimi toplamağa kömək edir. Gərgin atmosfer yaradır, daxili ritmi formalaşdırır. Musiqinin gördüyüm işin təbiətinə uyğun olması çox əhəmiyyətlidir. Mahnu seçimi məsələsində xırdaçılığa qədər gedirəm”*.

* * *

Dəfələrlə rəssamlarla görüşmüşəm, onlarla söhbət eləmişəm. Hər dəfə şahidi olmuşam ki, onların emalatxanalarından musiqi səsi kəsilir. Bir dəfə Qarabağ müharibəsinin od-alovundan keçmiş rəssam İntiqam Ağayevdən bu barədə soruşdum. O, gülümsünərək: Yox, - dedi, - musiqinin mənim işimə heç bir maneçiliyi yoxdur. Əksinə, musiqisiz qalanda sanki dünyanın boş qaldığını, dağıldığını və hətta həyatın bitdiyini zənn edirəm. Özgə vaxtlar baş vura bilmədiyim sənət qapısını açmaqda mənə yardımçı olur. Bəzən, hətta musiqini rənglərə çevirmək

istəyi də ürəyimdən keçir. Böyük filosof Nitsşe deyirdi ki, musiqi faciəni dəf etmək deməkdir.

Sözümün bu yerində bir anlığa arxada qalmış illərə boylandım. Ötənləri, keçənləri asta-asta geriye vərəqlədim. Kəndimizdə həyatının sonrakı illərində xəstəlikdən gözləri tutulmuş, dünya işığına həsrət qalan Sərraf adlı bir kişi yaşayırdı. Onun gözü görməsə də, kənd camaatını - uşaqdan tutmuş böyüyə kimi hamını səsindən tanıyırdı. Uşaqların üzlərini görməsə də, ağzını açan kimi hənirtilərindən kimin övladı olduğunu dəqiq deyirdi. O kişi heç vaxt səsləri səhv salıb bir-birinə qarışdırmaz, heç nəyi dolaşdırmazdı. Yadıma gəlir ki, həyətlərinə ayaq basanda onun həmişə radioya qulaq asdığını görürdüm. Yazıq kişi gözləri görmədiyindən nə kitab oxuyur, nə də televizora baxa bilirdi. Bütün mehrini radioya salmışdı. Musiqi səslənən kimi onun hansı bəstəkarın mahnısı olduğunu deyirdi. Biz uşaqlarsa onun bu fəhminə heyran qalırdıq. Darvazalarının ağzına qədəm qoyan kimi Sərraf kişi ayaq səslərimizi, hənirtimizi eşidib asta addımlarla qarşımıza çıxırdı...

İndi artıq Sərraf kişi də dünyasını dəyişib. Kənd camaatının səslərini də, eşidib bildiyi musiqiləri də özü ilə o dünyaya aparıb. Axarlı-baxarlı gözəl kəndimiz hələlik düşmən əlindədir. Həmin günlərdə musiqi və səslər onun gerçək dünyası və görən gözü idi. Sərraf kişi acı da, əzablı da olsa, qismətinə düşən öz ömrünü yaşayıb getdi...

Gücün tükənməz mənbəyi...

Günlərin birində, pəhləvanların iştirakı ilə xidmət etdiyim hərbi hissədə tədbir keçirilməli idi. Bir gün əvvəl danışdığımız kimi tədbir saat 10:00-da başlamalıydı. Təyin olunan vaxtda hamı öz yerindəydi. Şəxsi heyət sıra meydanında dövrə vuraraq dayanıb intizarla tamaşanın başlamağını gözləyirdi. Pəhləvanlar da ağır çəki daşlarını və başqa ləvazimatları səhər ertədən daşıyıb hərbi hissəyə gətirmişdilər. Hər şey tədbirə hazır idi. Yalnız zurnaçalan gəlib çıxmaq bilmir, hardasa ləngiyirdi. Hamımız səbirsizliklə onu gözləyirdik. Tədbiri ləngitməmək məqsədi ilə pəhləvanlardan birinə yaxınlaşıb astaca dedim: “Qardaş, vaxt keçir, bəlkə nömrələri göstərməyə zurnasız başlayasız? O da nə vaxt gələr gəlsin də!” Sözlərimi eşidən pəhləvan bir az duruxdu, sonra üzümə baxıb təmkinini pozmadan dedi:

- Müəllim, vallah, əgər zurnaçalan olmasa, qulağımın dibində zurna çalınmasa, o daşlarla işləmək mənə üçün çətin olacaq. Zurnanın səsi qollarıma qüvvət, dizlərimə təpər verir. Musiqisiz gücsüz oluram, heç qolum da qalxmır ki, daşları atıb-tutum...

Əvvəllər kəndimizdə dəfələrlə pəhləvanların və kəndirbazların tamaşasına baxmışam; onların yanındakı çalğıcılarla o qədər də əhəmiyyət verməzdim... Amma həmin gün - pəhləvandan eşitdiyim o sözdən sonra fikrim, necə deyirlər, öz yönünü doxsan dərəcə dəyişdi. Musiqidən güc alıban neçə pudluq daşları başının üstündə, sinəsində uşaq oyuncağı kimi oynadan pəhləvanlar gözümdə bir az da ucaldı. Deməli, əgər zurnaçalan o gün, o saatda gəlib çıxmasaydı, pəhləvan gücünü göstərə bilməyəcək, tədbir baş tutmayacaqdı... Nə isə, onu deyirdim axı...

Şükür, hər şey mən fikirləşdiyim kimi olmadı. Təyin olunmuş vaxtdan on beş-iyirmi dəqiqədən sonra gəlib çıxan sənətkar gecikdiyi üçün üzrxahlıq eləməyi də unutmadı. Onun gəlişindən beş-üç dəqiqə keçmiş tədbir başlandı, meydan qızıxdı, alqış sədaları qanadlanıb dalğadalğa ətrafa yayıldı. İşlərimiz yavaş-yavaş öz axarına düşdü. Bir az keçəndən sonra qara zurnanın səsi ələmi başına elə götürdü ki, pəhləvan nədi, hətta bizim qanımız cuşə gəldi. Pəhləvan heç elə bil bayaq biznən sakitcə söhbət eləyən adam deyildi. Arada görürdüm ki, o, yerinə yetirəcəyi təmrinlərdən əvvəl zurnaçının qulağına nəsə pıçıldayır, yəqin ki, ürəyinə yatan havaları çalmağı xahiş eləyir... Həmin o dəqiqələrdə hərbi hissənin sıra meydanında qol gücüylə musiqi birləşib, bir-birinə arxa durub bizlərə görsetmə yaşadır, bizim də qanımızı cuşə gətirirdi. Yadıma gəlir ki, o ən mürəkkəb tapşırığı məhz zurnaçının çaldığı "Koroğlu"nun üverturası altında göstərdi. İki saata qədər çəkən tədbir xoş ovqat və alqış sədaları ilə başa çatdı. Bilmirəm oxucular buna inanar, yoxsa yox, olanı deyirəm - zurnanın o çalğısına qulaq asdıqca, mən də qollarımda gücün, qüvvənin artdığını hiss edirdim. Sanki tədbir başlamazdan əvvəlki insan deyildim. O tədbir yaddaşımda həmişəlik qaldı...

Musiqinin insana güc verməsi, damarlarında axan qanını coşdurub düşmənin üzərinə aparması, qələbəyə ruhlandırması dünənin, srağagünün söhbəti deyil. Tarixin saralmış səhifələrini vərəqlədikcə görürük ki,

ötənlərdə müharibənin yazılmış və yazılmamış qanunlarına vəqif olan böyük sərkərdələr əsgəri döyüşə, qanlı savaflara hərbi marşlar və vətənpərvərlik mahnılarının sədaları altında aparıblar. Əgər belə marş və mahnılar daim döyüşçülərin qanlarını coşdurub qəlblərini rıqqətə gətirməsəydi, heç babalarımız ona güvənməzdilər. Aşağıdakı sətirlər dahi Nizamidəndir:

Çitada Kovalyovun vurulduğu bizim mahnı...

...1980-ci ildə əsgərliyə gedəndə bizi ordu sıralarına Biləcəridən rus millətindən olan iki gənc zabıt və bir çavuş apardı. Bizi də elə musiqiyənən yola saldılar. Əvvəlcə uzaq və soyuq Çitada, sonra da Sovet sərhədini aşaraq Monqolustanda xidmət etməli oldum. Bilmirəm, bunu bəxtimizin üzümüzə gülməyi kimi qələmə vermək olar, yoxsa yox? O günlərdə iş elə gətirdi ki, üç nəfər azərbaycanlı gedib bizi Bakıdan ordu sıralarına gətirən zabıtlərdən birinin komandir olduğu bölüyə düşdük. Yolboyu leytenant Kovalyovla tanış olub söhbətləmişdik. Gələcək xidmət yerimiz barədə artıq kifayət qədər təsəvvürümüz vardı. İnsafən deyim ki, o həm insan kimi, həm də zabıt kimi yaxşı adama oxşayırdı. Bir suyu Yuri Qaqarinə bənzəyirdi. Bir müddətdən sonra öyrəndik ki, onun Azərbaycan musiqisinə də böyük marağı varmış. Bəlkə də elə buna görə bizə mehribanlıq göstərirdi. Ən çox da "O qızı tapın" filmində müğənni Oqtay Ağayevin ifasında səslənən və hamımızın böyük zövqlə dinlədiyimiz, "Ayrı-ayrı doğulduq bu dünyada..." sözləri ilə başlanan "Ey həyat, sən nə qəribəsən" mahnısının vurğunu idi. Zabıt bu mahnını böyük heyranlıqla dinləyirdi. Üçümüz də bu işə mat-məətəl qalmışdıq ki, görəsən, rus millətindən olan hərbiçi bizim mahnımızı haradan bilir, kimdən eşidib? Musiqimizə olan bu sevgi onda hardanmış?

Bizim o mahnı, leytenant Kovalyovun dilindən düşmürdü ki, düşmürdü. Hərdən biz üç nəfər azərbaycanlı əsgəri otağına çağırırdıq həmin mahnını oxumağı xahiş edirdi. Bizim də heç birimizin fərli-başlı səsimiz olmasa da, onun tapşırığını yerinə yetirməyə məcbur idik. Hiss edirdim ki, zabıt oxuduğumuz mahnının sözlərini başa düşməsə də, onun ritmindən, avazından xoşu gəlir. Kovalyov bu mahnının seyrindən heç cürə çıxıb bilmirdi. Tez-tez deyirdi ki, bu mahnının bəstəkarı dahi sənətkardır. Gör nə gözəl əsər bəstələyib. Biz mahnını oxuduqca →

leytenant da masanın üstündə çırtıq vurub ritm tutur, bəzən də bize qoşulub sevimli mahnısını sözsüz zümzümə edirdi. Həvəslə oxuduğumuz mahnı onun ürəyinə yaman yatmışdı. Bəlkə də heç onun rus mahnılarından bu qədər xoşu gəlmirdi...

Xidmətimin altı ayını Çitadakı hərbi hissədə çəkdim. Bu müddət ərzində bir Allah bilir ki, həmin mahnını komandirimiz üçün neçə dəfə təkrar-təkrar oxudum. İndi hərdən “Ey həyat, sən nə qərribəsən”ə qulaq asanda illərin arxasına sığınıb qalmış xidmət günlərim yadıma düşür. Belə vaxtda leytenant Kovalyovun gülümsər çöhrəsi gözümün önündə canlanır. Azərbaycan musiqisi rus zabiti sözü əsl mənasında sehləmişdi. Mənim sə uçağa qanadım yoxuydu. Musiqinin insana necə təsir etdiyini komandirimizin təmsalında bir daha aydın görürdüm. Düşünürdüm ki, doğrudan da, musiqinin, sənətin həqiqətən milli mənsubiyyəti yoxdur. Onun dili də, ruhu da beynəlmiləldir. Gözəl, dəyərli bəstələr milliyyətindən, dilindən, dinindən, harda yaranmasından, dərisinin rəngindən, kimin ifa etməsindən asılı olmayaraq, hər kəsin qəlbinə oxşamaq gücündədir. Yəqin ki, onun yerini verən, onu əvəz etmək gücündə olan özgə bir şey yoxdur.

Musiqi barışıq yaradır...

Bayaq dedim axı, əsgərliyimin xeyli hissəsini Vətəndən çox uzaqlarda - Monqolustanda çəkmişəm. Günümüz, saatımız xidmətin müxtəlif çətin və məsuliyyətli tapşırıqları ilə dolu olardı. Ona görə də vaxtın necə ötüb keçdiyini hiss etməzdik. Tez-tez keçirilən təlimlər, atış hazırlığına çıxışlar da bizi əldən-dildən salırdı. Bir tərəfdən də, demək olar hər gün, ya günəşırı bəd xəbər də alırdıq. Bir gün də səhər-səhər çox acı bir xəbərdən dəhşətə gəldik, qəzəb qılınc kimi içimizi doğradı. Olanlara inanmağımız gəlmədi. Hamımızı sarsıdan həmin bəd xəbər qəmlə, kədərle, göz yaşılı ilə yoğrulmuşdu. Həmin gün səhər-səhər yerbəyerdə məlumat verdilər ki, monqol gözətçilər axşam taxta oğurluğuna gedən əsgər yoldaşlarımızdan birini gülləylə vurub öldürüb, ikincisini də ağır yaralayıb. Ölən Andrey, yaralanansa Sergey idi. İkisinin də evlərinə getməyinə ikicə ay qalmışdı. Lap sonralar bildik ki, onları taxta oğurluğuna bölük komandirimiz göndəribmiş. Gizlin tapşırığın belə sonluqla qurtarmağına görə zabıt günahını boynuna almır, yaxasını kənara

çəkməyə çalışır, özünü hər şeydən xəbərsiz kimi aparırdı. Hamını bir sual düşündürürdü: onlar taxtayı oğurlayıb neyniyəcək, ondan nə düzəldəcəkdilər ki? Taxta nə yeyiləsi, nə də cibə qoyulasıdı. Deməli, burada nəse şübhəli və aydın olmayan məqamlar vardı. Necə olursa-olsun, həmin qaranlıq qalan məqamların üstünə həqiqətin, aydınlığın gur işığı düşməliydi. Amma düşmədi, o hadisənin üstü örtülü qaldı. Müstəntiqlər nə qədər araşdırsalar da, şahidləri dindirib sorğu-suala tutsalar da, bu hadisənin düyününü açma bilmədilər, ya da açmaq istəmədilər. Heç komandirə “gözün üstündə qaşın var” deyən də olmadı.

İş-ışdən keşəndən sonra öyrəndik ki, komandirimiz üç-dörd gün əvvəl həmin əsgərləri yanına çağırıb “dembel naryadı” kimi qəti olaraq tapşırıb ki, haradan olur-olsun, taxta tapıb bölüyün ehtiyat çıxış qapısını təzələsinlər. Yoxsa onlara verəcəyi cəza ağır olacaq. Boksçu olan kapitanın vahiməli görkəmi vardı. Bölükdə zabıtdən tutmuş əsgərə qədər hamı ondan qorxub çəkinirdi. Andreylə Sergeyin monqol gözətçilər tərəfindən gülləyə tutulduğunu eşidən andan içimizə monqollara qarşı qəzəb, kin dolmuşdu. Əgər həmin günlərdə hərbi hissənin ətrafında onlara rast gəlsəydik, yəqin ki, qan töküləcəkdiki... →

Həmən qanlı hadisədən bir neçə gün sonra hissəmizə Monqolustanın paytaxtı Ulan-Bator şəhərindən ansamblın gəldiyi və əsgərlərə konsert verəcəyi xəbəri yayıldı. Çünki belə şeylər hərbi hissədə hələm-hələm olmurdu. Komandirin əmri ilə şəxsi heyət kluba yığıldı. Konsert iki saata yaxın çəkdi. Monqol müğənnilər rəngarəng mahnılar oxudular. Rəqqaslar maraqlı rəqsləri ilə hamımızı heyretə gətirməyi bacardılar.

Musiqilərini dinləyib rəqslərinə tamaşa etdikcə, monqollara qarşı olan qəzəb və hirsimizin üstünə yavaş-yavaş soyuq su çilənirdi. Oxunan mahnıların sözlərini başa düşməsək də musiqinin ritmi, avazı bizi valeh etmişdi. Monqol musiqisi gözəl və ürəyəyatımlı imiş... Aradan illər keçsə də, bu gün də həmin musiqi üçün burnumun ucu göynəyir. Musiqi, ifaçıların oxu tərz, mələhətli səsləri, rəqqasların döyüşçülərə xas olan cəld və çevik əl-ayaq hərəkətləri bizim ovqatımıza ovqat qatırdı... Bir ay ərzində üç-dörd dəfə hərbi hissənin qonağı olan müxtəlif monqol ansamblı şəxsi heyət qarşısında konsert proqramları ilə çıxış etdilər. Bizə zövq verən gözəl musiqiləri dinlədikcə, əvvəlki günlər əsgər yoldaşlarımızı güllələyən monqollara ürəyimizdə bəslədiyimiz kin-kidurət yavaş-yavaş odunu qurtarmış ocaq kimi öləziyib sönürdü. Bir sözlə, monqol musiqisi qısa vaxt ərzində nifrətimizi ürəyimizdən silib təmizlədi. Bir müddətdən sonra bizi cinayətə sürükləyən zərərli düşüncələr bilmərrə yaddaşımızdan tamam silindi. Musiqi gözəgörünməz gücü və qüdrəti ilə arada sülh yaratdı, töküləsi qanın, baş verəsi faciənin qarşısını aldı. Az vaxt ərzində musiqi qəlbimizdə sülh göyərçini kimi qanad çaldı. Barışıq yuvası qurdular...

* * *

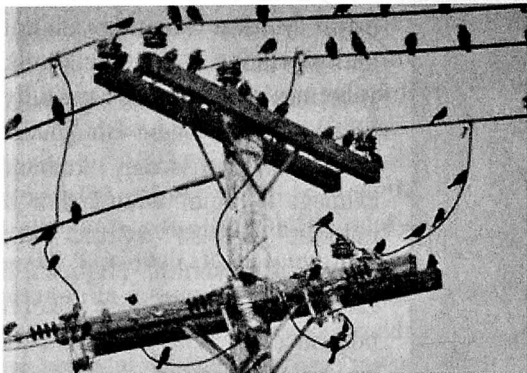
yazıq ki, belə şey mümkün olmayıb.

Məşhur ispan yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı Joze Saramaqonun "Təxirə salınmış ölüm" romanında da musiqinin xilasedici rolu barədə çox maraqlı məqamlar saysız-hesabsızdır...

* * *

Hərdən musiqinin sehrinə dalanda onu rənglərə bənzətmək fikri ürəyimdən keçir. Çünki musiqi də rənglər kimi çeşidlidir, fərqli və bənzərsizdir. Rənglərin hər birisinin ayrı-ayrılıqda gözəllik və məna çaları var. Onların hərəsi ürəyimizə bir cür yatır, qəlbimizdə bir cür ovqat yaradır. Rənglər kimi musiqinin də özünəməxsus özəlliyi var. Elə bənzərsiz olduğuna görədir ki, hər musiqidən, hər ifaçıdan bir cür zövq alırıq. Zövq aldıqca da ürəyimizdə musiqiyə olan sevgimiz artır, gücümüz, qüvvəmiz aşır-daşır, daim irəli baxırıq. Hər halda şəxsən mən beləyəm...

...Arxada qalmış illəri yaddaşımızda vərəqlədikcə xatırlayıram ki, durğunluq dövrü deyilən illərdə pambıq tarlalarında çalışan zəhmətkeşlərə konsert vermək üçün rayon mədəniyyət evinin musiqiçiləri tez-tez sahələrə gəlirdi. Onlar söyüd ağaclarının qalın kölgəsində "səhnə" düzəldib günün altında işləməkdən, pambıq yığıb plan doldurmaqdan qapqara qaralmış zəhmətkeşlər qarşısında →

proqramı ilə çıxış edər, musiqi ilə onların canından yorğunluğu çıxarmağa çalışdılar. Belə konsertlərin bir yaxşı tərəfi də onda idi ki, zəhmətkeşlər bu müddət ərzində işdən əllərini çəkib dincəlir, yorğun-argın bədənləri musiqinin sehrində rahatlanırdı. Camaat

edilməyibsə və biz o dili bilmiriksə, neyniyə bilərik? Onların yaradıcılığı ilə yaxından tanış ola bilmirik. Bu cəhətdən musiqinin bəxti gətirib. Çünki onu da rəsm əsərləri, tarixi abidələr kimi tərcümə etməyə

üçün verilən bu konsert mənə o qədər də qeyri-adi deyildi. Çünki belə şeyləri tez-tez görürdük. Amma məndən ötrü qeyri-adi, heyrətamiz o idi ki, konsert başlayan kimi musiqi səsinə eşidən ətrafdakı quşlar dəstə-dəstə uçub gələr, ağacların budaqlarına qonar, müğənnilərə qoşulub cəh-cəh vurardılar. Konsert bitəndən sonra da gəldikləri kimi uçub gedərdilər... Mənimçün musiqinin bir sehri də bundaydı...

Musiqi daim qəlbimizi oxşayır, ovqatımıza sığal çəkir. Bəzən kədər bizi sıxsaxsa da, musiqiyə qulaq asan kimi qəm-qüssəmiz dağılır, müvəqqəti də olsa işıqlı düşüncələrə köklənməyə çalışırıq. Ovqatımızın əyilmiş qəddini, bükülən belini düzəldirik. Bəlkə buna görədir ki, zaman-zaman musiqidən insanın müalicəsində də istifadə olunub. Deməli, musiqi əsrlərdir ki, təkcə insanlara mənə və zövq vermir, həmçinin sağlamlığın keşiyində də dayanır. Musiqi ilə müalicə heç də bəzilərinin təsəvvür etdiyi kimi yenilik deyil. Məşhur filosof, böyük loğman Əbu-Əli İbn Sina "Musiqi elmi haqqında" çox dəyərli əsərində musiqinin insan sağlamlığına təsirindən bəhs eləyir. Avropanın özündə də dünyaca məşhur olan bəstəkarlardan Baxın, Bethovenin və başqalarının musiqilərindən insan müalicəsində istifadə edildiyi tibb aləminə çoxdan bəllidir.

Muğamlarımızın da böyük gücü, qüdrəti hamımıza yaxşı bəllidir. Bu artıq başqa söhbətin mövzudur.

Əgər sevdiyimiz əcnəbi yazıçıların əsərləri dilimizə tərcümə

ehtiyac yoxdur. Hansı xalqın musiqisi olursa-olsun, o bizimlə öz dilində danışır. Əgər zövqümüzü oxşayırsa, özümüzdən asılı olmadan biz ona könül bağlayırıq, həm sevə-sevə, həm də təkrar-təkrar dinləməkdən usanmırıq. Musiqi (əlbəttə ki, gözəl musiqi) milliyyətdən asılı olmayaraq, bütün insanların qəlbini ovundurur, sehirləyir.

Musiqi heç vaxt köhnəlmir, onun üstünü toz basmır, qəddi əyilmir, beli bükülmür. O həmişə canlı və yenicə tumurcuqdan çıxmış çiçək kimi tərəvətlidir. Təbdən və dəbdən düşməyərək könüllərdə özünə əbədi yuva qurur. Xalqlar, millətlər, nəsillər arasında körpü misalındır. Keçmişin dərinliyində, bu günün sıxlığında itib-batmır. Zaman ötdükcə, yeni bəstəkarlar, yeni musiqilər, yeni ifalar - ifaçılar doğulur. Belə olanda isə musiqinin meydanı daha da genişlənir. Zaman irəli getdikcə, musiqi dünyamız sərvət yükünü artıraraq daha da zənginləşir...

* * *

Görəsən, bu gün musiqi dinləməyən, musiqini sevməyən varmı? Onun sehirləmədiyini bir ürək, yuva qurmadığı bir könül tapmaq mümkündürmü? Buna inanmaq çətin məsələdir. Çünki, ən savadsız, ömründə əlinə kitab almayan sadə birisi belə musiqini sevir, ona ürəkdən könül bağlayır. Başqa cür də ola bilməz. Axı musiqi bir hava, su, qida kimi insanları daim həyata ruhlandırır, gözəl dünyanı gözündə bir az da gözəlləşdirir, insanı qurub-yaratmağa, dəyişməyə və yenilənməyə səsləyir...

